

»Mala« zgodba, ki zastavlja velika vprašanja

Avtor: Nika Arhar

Transport: Tovor. Lutkovno gledališče Maribor, datum ogleda 19. 9. 2024.

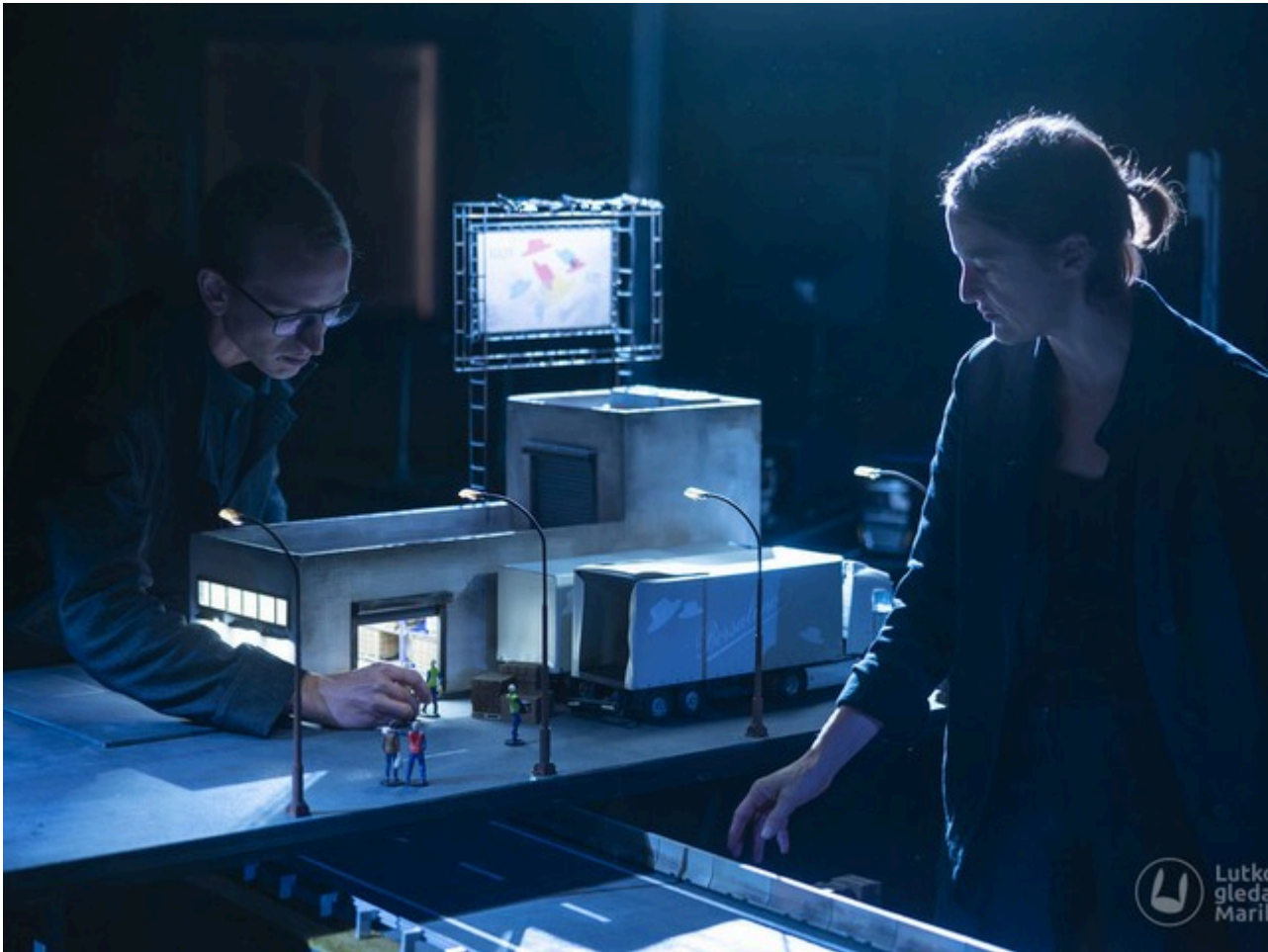

Foto: Boštjan Lah

Tovor (15+) je prva uprizoritev mednarodnega projekta *Transport*, v okviru katerega bo avtor koncepta **Tin Grabnar** skupaj z isto ustvarjalno ekipo (z izjemo animatorjev) naslednje leto režiral šest uprizoritev v šestih gledališčih iz petih držav – iz Slovenije (poleg v mariborskem še v Lutkovnem gledališču Ljubljana), Estonije, Litve, Češke in Poljske. Skupno tematsko izhodišče transporta kot temelja globalne povezanosti sveta z močnimi vplivi na naše življenje in okolje pri tem zagotavlja obsežen kontekst za določitev fokusov posamične uprizoritve kot samostojne celote, hkrati pa priložnost za skupno uprizarjanje, napovedano kot lutkovna serija ali omnibus v različnih kombinacijah (ta je v celotni izvedbi v Sloveniji napovedan v okviru evropske prestolnice kulture GO! 2025).

Uprizoritve povezuje tudi vizualna podoba hiperrealističnih miniaturnih scenografij in 3D natisnjenih ter ročno pobarvanih figuric, razvitih v sekvenčnih gibih (pri čemer je za eno osebo potrebnih več figur v različnih telesnih držah), ter s tem povezan animacijski pristop. Za zgodbo o avtoprevozniku Milanu, ki mora naročniku v dveh dneh dostaviti za tovornjak klobukov, tako avtorica likovne podobe in scenografije **Sara Slivnik** (z asistentkama za likovno podobo **Katarino Planinc** in **Lauro Krajnc**) na intimnem prizorišču Sodnega stolpa neposredno pred gledalce postavi pomanjšane, veristično prepričljive modele skladišča, avtoceste, cestninske postaje in postajališč za tovornjakarje na dvignjenih površinah, na katerih **Vesna Vončina** in **Uroš Kaurin** animirata – upravljata dogajanje z nenehnim postavljanjem, razporejanjem in menjavanjem številnih majhnih človeških figur, vozil in drugih predmetov (oblikovalec 3D-modelov in figuric **Aleksander Andželović**). Postopek, znan iz stop motion animacije, le da za svojo končno tehniko animacije izbere prvo fazo procesa filmske animacije (premikanje stvari za ustvarjanje »slik«, ki se jih pri filmu v nadaljevanju združi v iluzijo tekočega gibanja), ima zanimiv učinek, kjer pride še posebej do izraza

sama konstrukcija posamezne situacije ali trenutka v prostoru in času, s tem pa tudi možnost analize, kako je do nečesa prišlo, kaj je privedlo do določene situacije, kako se dogodki in naključja povezujejo in vplivajo drug na drugega – in ta možnost analize je tudi v osnovi konceptualne in dramaturške intence. Ne nazadnje, takšna scenografska in lutkovna zasnova z malimi figuricami ljudi, avtomobilčki, stavbami in cestami spominja na igrače in domača igralna okolja ter s tem občutkom poznanega krepi naše dožemanje dogajanja kot osebnega ali vsaj nečesa, kar nam je blizu in se nas tiče. Celotna vizualna zasnova v svoji materialnosti je povedna prostorska zgodba tako s posnemanjem realnega kot z detajli izdelave, tudi denimo v svetlobni opremi objektov in drugih scenskih elementov ali na daljavo sproženih avtomobilskih lučeh (brezžični sistem osvetljave **Mateja Lazarja**). Enako velja za zvočne podobe **Mateje Starič** z nazornimodtiskovanjem in uprizarjanjem zvočnih okolij in situacij.

Vendar je kljub interesantnosti vsega tega vizualnega in zvočnega okolja to prej minuciozno umirjen okvir in kontekst zgodbe kot kakor koli spektakularno ali izstopajoče. Vesna Vončina in Uroš Kaurin kot nekakšna pripovedovalsko-animatorska delavca v nevtralnih, črnih delovnih oblačilih (**Tina Bonča**) z izjemno natančnostjo vnaprej pripravljene scenarija menjujeta scenske miniature ter figure in predmete na njih ter tako vzpostavljata posamezne prizore in upravljata dogajanje z objektivno distanco. Ta nepristranski in stvarni pogled je ključen, premišljeno prepleten in dosledno izpeljan tudi v povezavi z minimalizmom enostavnega dogajanja. Ne glede na to, da tematika ponuja ogromno vsebinskih in motivnih plasti, večinoma naravnanih na možnosti kritike, sta prav stvarna osredotočenost na suhoparno, skrajnolapidarno osebno zgodbo – morda niti ne zgodbo, temveč na dejanje ali nalogo enega prevoza v (pre)kratkem času – in izčiščena vsebina drzna in učinkovita gesta, s katero uprizoritev naslavlja gledalca.

Celotna uprizoritev se tako skozi skrajno izčiščeno in usmerjeno perspektivo razgrne kot metodična razgrnitev konflikta – a ne osebnega, temveč systemskega – ki s svojim zaključkom in močno emotivno zarezo odpre verigo vprašanj.

Čeprav je sama realnost voznika na poti z nekaj postanki v dejanskosti pusta in dolgočasna, uprizoritev s postavljanjem situacij in glasbo vzpostavlja otipljivo napetost kot posledico kratkega roka za prevoz in dodatnih ovir, ki preprečujejo gladko in točno izpolnitev dostave. K tej pripomorejo tudi skopo odmerjeni pripovedni delci z le bistvenimi informacijami za razumevanje prevoznikovega položaja in s subtilnim nakazovanjem paradoksov, ki gnezdijo med položajem, pravicami in realnostjo ene ali druge osebe, kot je na primer informacija o obveznem času za malico ali za počitek, ki pripade drugim, a zaobide protagonista. Z dramaturško premišljeno odmerjeno zgodbo (dramaturginja **Ajda Rooss**), ki ne hiti, in z rabo gledaliških sredstev se tako izlušči napetost v sami strukturi zgodbe, v njenem tkivu. Kljub statičnosti lutk je občutek in razumevanje notranjega časovnega pritiska jasen. Z vsakim novim prizorom spremljamo trenje v prevoznikovih okoliščinah, čutimo njegov nemogoči položaj, lahko si predstavljamo stres in tesnobo ter si interpretiramo, kako se počuti in kaj misli. A še bolj uprizoritev zareže s svojim koncem, in to čeprav (skoraj) zaključno dejanje pokaže že na začetku, nato pa se zgodba odvija kot analitični vpogled v pretekle dogodke.

Celotna uprizoritev se tako skozi skrajno izčiščeno in usmerjeno perspektivo razgrne kot metodična razgrnitev konflikta – a ne osebnega, temveč systemskega – ki s svojim zaključkom in močno emotivno zarezo odpre verigo vprašanj. Pri tem niti malo ne moralizira in ne govori neposredno o ureditvi naše globalizirane družbe, delu in delovnih razmerah, odgovornosti, nepravilnosti, izkoriščanju ali različnih položajih posameznikov, a kljub temu vse to skoraj zagotovo položi v intimno obdelavo gledalcu po predstavi. Zaključek uprizoritve namreč sproži vprašanje, ki sproži naslednje in to naslednje, in z njimi se lahko gledalec v osebni refleksiji vrača čez celotno prevoznikovo pot in predvsem v širše družbene antagonizme – tovore in bremena – našega sveta.

A vendarle, če se osredotočimo na raziskovanje konkretnih vzrokov konkretnega uprizoritvenega dogodka – do kod? Do drugih avtoprevoznikov, uslužbencev takšnih ali drugačnih služb, delodajalcev, naročnikov, oseb, ki svoje stiske rešujejo tako ali drugače, do zakonodaje ...? Če si za hip vendarle privoščimo z lastno verigo vprašanj seči še dlje – ne da bi negirali prej zapisano ali s tem zmanjšali vrednost uprizoritve, le dodali košček v kompleksnost sveta: ali ne prinaša obravnavana zgodba del systemske problematike, ki to problematiko prek pogleda na druge (naročnik hitrega prevoza, delodajalec, avtoprevoznik itd.) – kot systemsko prelaganje na »dovoljena«, že sprejeta problemska področja tipične agende »do kritike sprejemljivega« demokratičnega Zahoda – tudi blaži, nas pred njo malenkost varuje?

In za konec *Transport: Tovor* ni le gledališki uspeh za mladostniško publiko, temveč tudi pomemben projekt slovenskih ustvarjalcev in gledališč z ambiciozno konceptualno in produkcijsko strategijo, ki presega običajne prakse pri nas. Projekt *Transport* na pobudo Tina Grabnarja in s podporo programa Ustvarjalna Evropa Evropske unije v zanimivi ideji združuje gledališča in njihove lutkovne delavnice izdelave številnih predmetov in figuric, potrebnih za vse uprizoritve (in teh naj bi bilo kar od 150 do 400 na posamezno uprizoritev), ter v nekonvencionalnem delovnem procesu, ki zahteva natančno tehnično in vsebinsko pripravo (pri zbiranju materiala in razvoju vsebinskih zasnov so poleg Grabnarja sodelovale še **Tjaša Bertonec**, **Ana Duša** in **Urša Majcen**).

Vir: <http://veza.sigledal.org/kritika/mala-zgodba-ki-zastavlja-velika-vprasanja-r>